

Nechutová, Jana

[Seńko, Władysław. Les tendances préhumanistes dans la philosophie polonaise au XVe siècle]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1976, vol. 25, iss. B23, pp. 178-179

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107262>

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

o jeho myšlení a díle, včetně stavu vydání jeho spisů (dvě zde přinášena synodní kázání dosud tištěna nebyla, jedno — *Sacerdotes contempserunt* — otiskl Hermann von der Hardt r. 1717 v Lipsku). Dále se předmluva zabývá formálním i obsahovým rozbozem vydávaných textů — velmi zajímavý a podnětný je zde výklad o Milíčových citacích autorit. „Ediční zpráva“ (s. 25–43) informuje uživatele edice o rukopisném zachování textů, o dosavadních edicích, o autorství, uspořádání a názvu díla, přináší pokus o jeho datování a konečně rozbor vztahů mezi jednotlivými rukopisy; pro tento pokus o rekonstrukci původního znění Milíčových řečí užili editoři kombinace dvou metodických (snad vhodněji než „metodologických“ — s. 32) postupů: sestavili velmi pracnou statistiku písařských chyb v jednotlivých rukopisech a pokusili se stanovit rodiny příbuzných rukopisů; z toho vyšli pro vytvoření stemmat (pro každé kázání zvlášť), což je podobný způsob, jakého užil V. Herold ve své zmíněné předcházející edici. Úhrnem bylo užito 34 rukopisů (ne ve všech jsou dochovány všechny tři texty) z našich i zahraničních knihoven. Všechny tyto rukopisy byly zkolačkovány a zpracovány. Při heuristické práci vyšli editoři z Tříškova soupisu, jež však pro svůj účel opravili řadou vlastních zjištění (v pozn. 75 na s. 27). Připomeňme, že v podobných případech, totiž existuje-li takové množství rukopisů z krátkého časového úseku, editoři se většinou o stanovení stemmatu nepokoušejí a nanejvýš se spokojují s naznačením příbuznosti důležitějších kodexů. Na s. 42–43 přináší posléze „Ediční zpráva“ výklad o zásadách edice.

Vydání latinského textu Milíčových tří synodních kázání (*Sacerdotes contempserunt* — s. 47–70, *Grex perditus* — s. 71–100, *Audite reges* — s. 101–126) s kritickým aparátem a s určením citátů je velmi dobré a — bez srovnání s rukopisnými předlohami — v něm nenacházím chyby. K určením citací mohu přispět jen v jednom případě: na s. 67 (ř. 444–447) se v Milíčově řeči skrývá citát z Dekretu Gratianova (C. 1, q. 1, c. 21, Friedberg I, col. 365).

Jana Nechutová

Władysław Śeńko: Les tendances préhumanistes dans la philosophie polonaise au XVe siècle; Accademia Polacca delle scienze, Biblioteca e centro di studi a Roma, Conferenze-fasciolo 62, Ossolieneum, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1973, 33 s.

Władysław Śeńko, i u nás známý badatel v oboru reformačního a předreformačního myšlení, se v této studii zamyslel nad nesnadnou otázkou, jež řešení předpokládá nejen solidní heuristiku, ale i jasno v základních, nicméně sporných problémech, jako je např. charakteristika humanistického či renesančního názoru a jeho projevů. Hned první kapitola (*Modifications essentielles dans la culture intellectuelle en Europe au XIVe et au XVe siècle*) naznačuje, že autor svou látku zařadí do dobových evropských souvislostí a že tedy nehrozí nebezpečí izolované konstrukce, která by neobstála v konfrontaci s celkem. — V dalších kapitolách se autor zabývá vývojem subordinace, etickými názory, státoprávními teoriemi, eklesiologií, vztahem polských polského raně humanistického myšlení: pojetím filozofie a teologie a jejich vzájemné učenců k přírodním vědám, studiem antických autorů. První zřetelné náznaky nedůvěry k dosavadní hierarchii gnozeologických hodnot scholastiky nachází Śeńko už u Matouše z Krakova, kterého u nás známe spíše jako reformního horlítele: Matouš působil na Karlově univerzitě, mnoho jeho pražských žáků—Poláků se však později stalo prvními učiteli nově založené krakovské univerzity, jež pak byla po nějaký čas centrem polského pokrokového myšlení. Ideje Matoušovy, dále rozpracované a přivedené ke kvalitativně vyšší úrovni, pak Śeńko nachází u dalších krakovských mistrů. Nejoriginálnější a nejradikálnější výboje vidí v jejich teorii práva (s. 18–20) a v koncilaristické eklesiologii (s. 20–23). Humanistický ráz má rovněž způsob, jímž byla v Krakově pěstována fyzika, matematika, astronomie; posléze se však půda středověké univerzity ukázala příliš těsnou pro rozvoj skutečně humanistické vzdělanosti, a tak, jak ukazuje autor v poslední kapitole (o studiu antické literatury), své autentické intelektuální zájmy pěstují krakovští učitelé vně univerzity, na níž pro forma konají dále scholasticky uzavřená čtení. Na konci 15. století došlo k definitivní roz-

tržce mezi univerzitou a humanistickým proudem (jev, jaký známe i z vývoje Karlovy univerzity) — s výjimkou pouze matematiky a astronomie.

Český čtenář nachází v této Seňkové studii další konkrétní doklady shod a rozdílů v reformačním vývoji Čech a renesanční cestě Polska: ze setby myslitelů typu Matouše z Krakova (či např. Matěje z Janova a vůbec reformních myslitelů před Husem) vzešly v obou zemích jiné prvky.

Jana Nechutová

Miloslav Kaňák: John Viklef. Život a dílo anglického Husova předchůdce. (Na českých překladech z Viklefova díla spolupracoval *Karel Cervený*.) Blahoslav, Praha 1973, 235 s. a obrazové přílohy.

Miloslav Kaňák chce v této knize podat všestranný obraz osobnosti Johna Viklefa, spolutvůrce tzv. česko-anglické vlny první reformace, jehož postava má prvořadý význam pro vznik a dějiny husitismu. Autor rozdělil svou knihu na dvě části: I. díl, výklad, nazval „Život a dílo Johna Viklefa“, II. díl tvoří „České překlady z díla Johna Viklefa“. Záměr se Kaňákovi zdařil. Aniž se odvažuje dalších badatelských výbojů na tomto širokém a hojně zpracovávaném poli, seznamuje čtenáře s celkem Viklefovy osobnosti tak, že líčí životní dráhu a učení anglického reformátora, jak se v průběhu jeho osudů formovalo a zrálo (kap. I–VI), že vykládá dosti obšírně o lollardství, hnutí Viklefových přívrženců (kap. VII–IX); posléze ve dvou samostatných kapitolách (X, XI) mluví o ohlasu viklefismu v Čechách a o vztahu Viklef–Hus.

Poznamenejme hned, že Kaňák v obdivuhodném rozsahu zvládl literaturu o Viklefovi a viklefismu a snad celou šíři problematiky, již v ní kdy historikové řešili. Je to zjevně nejen z poznámek k jednotlivým kapitolám (jsou soustředěny na s. 212–227) a z XII. kapitoly, nazvané „Rozhled po literatuře“ — nad ní si čtenář uvědomí, jak nízké procento knih k tomuto tématu husologičtí a husitologičtí pracovníci vlastně berou v úvahu — ale také ze samotných autorových výkladů, v nichž často upozorňuje na nejasné body a na neuzavřené diskuse. Jestliže jsem konstatovala, že se Kaňák v této knize (záměrně) zdržuje samostatných badatelských výbojů, neznamená to, že by nezaujímal stanoviska aspoň v některých z těchto sporných bodů — ať už jde o morální profil Viklefův (s. 10, 18), o chronologii vzniku lollardství a o případné Viklefovy evangelizační snahy (s. 19–20), o vývoj Viklefova remanentismu (s. 27–28), o jeho vztah k selskému povstání Johna Balla (s. 31–32). Zejména se však Kaňák nevyhnul otázce, jež je ve vztahu k Viklefovi pro českého autora otázkou ústřední, „otázce po originalitě nebo epigonství Husovy práce a v přeneseném smyslu ... o autonomitě a významu Husovy reformátorské osobnosti“ (s. 77–82); tomuto problému je věnována velká část XI. kapitoly, která nás seznamuje s dosavadními názory naší i zahraniční historiografie, ukazuje na Husovu souvislost s dřívějším českým reformním hnutím a naopak na Viklefovo domácí myšlenkové zázemí, na společné prameny obou reformátorů, na jejich osobní intenci a posléze přináší závěr, že „jeden druhého nezastihuje, nýbrž dějinně dotváří a dokresluje“. (Druhá část XI. kapitoly je výkladem o jiných tzv. českých viklefistech, o M. Stanislavovi ze Znojma, M. Štěpánovi z Pálče, Jeronýmovi Pražském a Jakoubkovi ze Stříbra.)

Díl II, „České překlady z díla Johna Viklefa“, je velmi vítaným doplňkem předchozího výkladu, neboť má-li se čtenář s některou literárně historickou postavou seznámit opravdu, bývá nutné, aby aspoň něco z její tvorby sám přečetl — a u nás se toho z Viklefa, ačkoli se o jeho zásluze na husitismu obecně ví, četlo dosud v nejlépejších případech málo. Volba zde byla velmi obtížná, mezi Viklefovými spisy jsou i jiné významné tituly, ale svou reprezentativností výběr plně uspokojuje. Ještě obtížnější však byla sama překladatelská práce: kostrbatost dikce u filozofickoteologického scholasticky pojatého výkladu nepřekvapí, považují však za problematické ponechávat v překladu citační aparát latinského kontextu (např. „v první knize Phisicorum“, „Aristoteles v Predicamentis“, „Boecius ve svých Topicis“); ostatní texty jsou převedeny dobrou a srozumitelnou češtinou, což ocení každý, kdo se někdy pokoušel o český ekvivalent traktátu ze 14. nebo 15. století.

Kaňákova knížka nás tedy seznamuje opravdu s celkem Viklefovy postavy a jeho díla — a zdůrazňujeme, že je to první moderní česká monografie výlučně viklefovská, a první česká práce o Viklefovi, která byla takto široce pojata. Historikové, zabývající se Husem a husitstvím, v ní najdou cennou pomoc.

Jana Nechutová